

Het beschermen van landbouwgrond in Vlaanderen en Nederland

Landbezit als natuurlijk kapitaal

Een dubbelinterview met Kees van Biert van Stichting Grondbeheer (Nederland) en Petra Tas van De Landgenoten (Vlaanderen) met als rode draad 'bodem en land als natuurlijk kapitaal'. Beiden vertellen enthousiasmerend over hun bijdragen aan de verandering in de landbouw door onder andere het verwerven van landbouwgrond. Hiermee willen ze het landbouwareaal voor biologische boeren uitbreiden en zorg dragen voor gezond voedsel en een levendige aarde voor huidige en toekomstige generaties.

Door: Nele Bal en Emile Hagelen, redacteuren van het tijdschrift *Bodem*

Over de geïnterviewden:

Petra Tas, coördinator & contact boeren van De Landgenoten, petra@delandgenoten.be
Kees van Biert, Voorzitter Raad van Bestuur Stichting BD Grondbeheer, K.vanbiert@bdgrondbeheer.nl

In het drukbevolkte Nederland en Vlaanderen is landbouwgrond voor biologische landbouw schaars goed geworden. Concurrentie van andere vormen van landgebruik en landbouw maken dat bioboeren met moeite goede grond kunnen vinden. Organisaties als Grondbeheer in Nederland en De Landgenoten in Vlaanderen proberen hier iets aan te doen. Nele en Emile vroegen aan Kees en Petra hoe ze dit aanpakken. Het artikel is een weerslag van het gesprek en geeft de mening van de geïnterviewden weer.

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

De stichting *Grondbeheer* is meer dan 40 jaar geleden ontstaan vanuit het antroposofische gedachtegoed dat de grond van iedereen is, met de intentie om de grond 'vrij' te maken. Met schenkgelden wordt landbouwgrond gekocht en verpacht aan biologische boeren en tuinders. Ook bevordert de stichting de

Landbouwgrond verwerven om de landbouw te veranderen

omschakeling naar natuurinclusieve-, kringloop- en biologische landbouwmethoden en vernieuwende landbouwconcepten. Recent hebben nieuwe initiatieven, financiële instrumenten en samenwerking met een aantal andere partijen in Aardpeer geleid tot meer financiële slagkracht. Er is inmiddels al 550 ha landbouwgrond aangekocht, die voor 30 jaar wordt verpacht. *De Landgenoten* uit Vlaanderen is een veel jongere or-

ganisatie die in 2014 de eerste grond heeft aangekocht voor biologische boeren. Deze organisatie heeft haar ontstaan te danken aan mensen die nauw verbonden waren met Landwijzer, het gespecialiseerd vormingscentrum voor biologische en biodynamische landbouw in Vlaanderen. Met kennis van modellen in Frankrijk en Wallonië en met financiële steun van diverse instanties is de organisatie opgericht, die bestaat uit een coöperatie en een stichting. Met het aanbod van enkele hectares landbouwgrond nabij Gent, bleek in korte tijd de organisatie haar eerste grond te kunnen kopen via aandelen van coöperanten.

FOTO 1: KEES VAN BIERT, VOORZITTER RAAD VAN BESTUUR STICHTING BD GRONDBEHEER.

Ook *De Landgenoten* willen landbouwgrond samen met aandeelhouders en schenkers bestemmen voor biologische landbouw om zo te investeren in lokale, gezonde voeding, zorg te dragen voor het klimaat, biologische boeren te ondersteunen en ruimte te geven, de natuur en de biodiversiteit te beschermen en boeren en burgers in beweging te brengen. Petra en Kees kennen elkaar, want ze wisselen soms kennis en ervaring uit. Toch kwamen er tijdens het gesprek nog nieuwe, inspirerende en ook praktische ideeën op tafel en werden wederzijds complimenten uitgedeeld.

KRACHTLIJNEN VOOR KRACHTPLEKKEN

Als boerenzoon én met kennis en ervaring als bedrijfseconoom, heeft Kees de afgelopen acht jaren gewerkt aan nieuwe financiële instrumenten om zo meer kapitaal te kunnen inzetten voor de aankoop van landbouwgrond. Enthousiast vertelt hij dat bij zijn aanstelling er jaarlijks zo'n € 60.000 aan schenkgeld en legaten binnen kwam. Dat is nu in combinatie met Eeuwig lopende obligatie vertienvoudigd, waardoor we Stichting Grondbeheer de onze communicatie hebben kunnen professionaliseren.

Op deze manier wil de stichting landbouwgrond beschikbaar stellen aan boeren die willen omschakelen naar biologische en meer natuurinclusieve landbouw. De eis om strikt biologisch-dynamisch (met certificaat) te gaan boeren, is vervallen. Nu wordt er met obligaties, beleggingscertificaten en nieuwe financiële instru-

Welke aarde willen we aan onze (klein)kinderen nalaten?

FOTO 2: PETRA TAS, COÖRDINATOR & CONTACT BOEREN VAN DE LANDGENOTEN.

menten geld opgehaald om 'tot in de eeuwigheid' over deze grond te kunnen beschikken voor verantwoorde voedselproductie. Recent is met een aantal andere partijen de organisatie 'Aardpeer' opgestart. Dit zal de professionele organisatie moeten worden waar ook het ministerie van LNV, samen met goede-doele-organisaties, in zou deelnemen en die zou fungeren als een soort 'marketing machine', maar waar ook de bodem- en transitiekennis in vertegenwoordigd is. Daarnaast is Herenboeren Nederland is ook vertegenwoordigd om hun kennis van community building en het runnen van coöperatieve boerderijen. Er zijn ook tevens initiatieven om de integrale bodemkwaliteit te gaan monitoren, zeker ook omdat beleggingsfondsen dit eisen. Het Demeter/BD-certificaat is niet meer voldoende.

Bij *De Landgenoten* wordt grond nu aangekocht met aandelen via de coöperatie en zo wordt het behoud van de landbouwgrond geborgd. Aandelen kunnen alleen zonder winst terug worden verkocht aan de coöperatie. De stichting ontvangt schenkgelden en geld van de overheid. Schenkgelden worden ingezet voor grondaankopen. Het budget van de overheid dient om bewustwording te creëren bij burgers en lokale besturen over het belang van bodem als natuurlijk kapitaal. En om burgers in beweging te zetten de grondproblematiek ter harte te nemen. Er is nu 40 ha aangekocht, al zijn die gronden nog niet allemaal afbetaald. Na twee jaar met weinig groei is er nu meer aanbod van geschikte grond en komen jonge boeren ook met concrete mogelijkheden voor aankoop. Dit betekent nu een zoektocht naar financiële middelen om zoals, bijvoorbeeld in Duitsland door de organisatie [Kulturland](#), flink op te kunnen opschalen. Toch is er enige te-leurstelling over het aandeel biologische landbouw in Vlaanderen en een ambitieuze stimulans vanuit de overheid wordt wel gemist. Hierbij wordt aangetekend dat het aandeel biologische pro-

ducten voornamelijk in supermarkten en biowinkels wordt berekend, maar dat de verkoop via korte ketens en andere lokale afzet niet helemaal wordt meegerekend in deze cijfers. Dit zou mogelijk een wat positiever beeld geven. (nvdr: in het *Coronajaar 2020 werden in Vlaanderen meer bioproducten verkocht*.¹) Er is ook een groot verschil tussen Wallonië² en Vlaanderen die beide een eigen landbouwminister en dus landbouwbeleid hebben, en er is een goede band maar geen sterke samenwerking met zusterorganisatie Terre-en-Vue. Het Europese streven naar 25 procent aandeel biologische landbouw, zal overigens in beide landsdelen nog een enorme inzet vragen.

DROOMBEELD

Kees zou graag zien dat pensioenfondsen enkele procenten van hun beleggingen (in Nederland € 1.700 miljard) inzetten om toekomstige generaties te voorzien van gezonde landbouwgrond. Hiermee kunnen ze hun deelnemers gezond en verantwoord voedsel garanderen. Vanuit de achterban van het ABP, het pensioenfonds voor overheid en onderwijs, is er al een uitdrukkelijke wens geuit om niet of minder in fossiele energie te investeren³, dus zou zo'n idee van aankoop van landbouwgrond voor de hand kunnen liggen. De campagnes van Aardpeer willen potentiële deelnemers vooral bewustmaken en overtuigen met de vraag: 'Welke aarde willen we aan onze (klein)kinderen nalaten?' In plaats van het Zilvervloot-spaarbankboekje zou je nu goede landbouwgrond willen nalaten. De financiële drijfveer van een pensioenfonds is ook prima, maar het is zeker voorstelbaar om een deel van hun beleggingen te doen in grond voor gezonde voeding voor hun deelnemers in Nederland. Het is een proces dat stapje voor stapje, lapje per lapje, gaat. Langzamerhand proberen om meer grond te verzamelen voor jonge boeren. Petra reageert met

bewondering op de aanpak die Kees uit de doeken doet. Die financieel-economische kennis mist de organisatie in Vlaanderen nog. De Landgenoten is nog volop bezig met het uitbouwen van zijn aanpak en wil in eerste instantie een goede reputatie en het vertrouwen van boeren warmaken. Kees stemt in dat voorzichtige stappen belangrijk zijn en steekt Petra een hart onder de riem: in Nederland heeft men al vele jaren expertise opgebouwd en daarop bouwen ze steeds verder.

EEN NIEUW WERVEND NARRATIEF EN BONDGENOTEN ALS MOTOR

Een belangrijk aspect van beide organisaties is de p.r. en marketing: hoe vertel je een sterk en wervend verhaal dat stimuleert tot deelname en samenwerking? . Het is belangrijk om in gesprek te komen met de overheden, banken, pensioenfondsen, grootgrondbezitters, boeren en burgers. Meer bekendheid stimuleert hopelijk mensen en organisaties enerzijds om te investeren in grond als erfenis voor hun nageslacht en anderzijds grondbezitters te bewegen om hun grond onder te brengen bij of te verkopen aan dit soort initiatieven.

Daarnaast is het ook nodig dat initiatieven die in dezelfde richting willen werken met elkaar verbinden. Gelijkaardige initiatieven moeten ervoor zorgen dat ze elkaar kennen, van elkaar leren, met elkaar samenwerken en niet elkaars concurrent zijn. De term 'bondgenoten' is de beste benaming. Zo zijn er in Nederland enkele coöperatieve boerderijen, waar een boer samen met een groep betrokken consumenten voedsel produceert dat lokaal wordt afgenomen. Er is een flink aantal initiatieven om zo'n 'herenboerderij' op te richten, waarbij het verwerven van grond en zo mogelijk een boerderij bijzonder complex is. Juist deze praktische voorbeelden koppelen aan de mensen met kennis van financiële wereld en een netwerk van (groot)grondbezitters, geeft mogelijk een 'boost'. In Nederland is ook de overheid geïnteresseerd om bij te dragen, bv. op landbouwgronden aan de rand van natuurbeheerzones. Ook Natuurmonumenten en de Vogelbescherming zijn positief. Bij het zoeken naar grond is de verbinding met de eigenaar van grond ook belangrijk en in Vlaanderen wordt vaak al contact door de 'nieuwe boer' gelegd, voordat er sprake is van aankoop. In deze aanloopperiode naar de verkoop wordt een vertrouwensband opgebouwd waardoor concurrentie minder zal spelen en er tijd is voor crowdfunding.

VERANDERINGEN IN HET SYSTEEM: VAN ACHTERUITKIJK-SPIEGEL NAAR VERREKIJKER

Zowel in Vlaanderen als in Nederland is er een strijd om de ruimte. Dit maakt niet alleen dat de prijs van grond enorm gestegen is, maar dat er ook veel concurrentie is. Zo wordt in Vlaanderen wel 16 procent van het landbouwareaal gebruikt door de paardenhouderij, waarvan een aanzienlijk deel eigenlijk recreatief (en dus zonevreemd landgebruik) is. Hoewel het strikt genomen landbouwgebruik is, wordt er eveneens 90.000 ha landbouwgrond gebruikt voor de productie van aardappelen, grotendeels voor export. Deze invulling van het gebruik van landbouwgrond zet een grote druk op het gebruik ervan voor de lokale voedselproductie. Kees beaamt dat eveneens in Nederland 69 procent van de landbouwproductie bestemd is voor export. Hij vindt dat we deze vorm van landbouw beter kunnen uitfaseren en vervangen door lokale productie.

De druk op de grond blijft onverminderd groot. Verder is voor de bouw van windmolens, zonneparken, nieuwe woningen en dergelijke, is ook grond nodig. En meer extensieve landbouw vraagt om meer grond en daarom wordt in beide landen de roep om centrale regie in de ruimtelijke ordening steeds luider, zeker ook om waardevolle landbouwgronden te beschermen. Daarnaast

DE LANDGENOTEN

Breng grond tot leven

Verder is er ook op andere beleidsdomeinen meer regie nodig. In Vlaanderen is de Pachtwet bijvoorbeeld zeer beschermend voor de pachters, waardoor de eigenaar weinig zeggenschap heeft hoe haar of zijn stuk grond behandeld moet worden. De eigenaar kan dus geen criteria voor bodemzorg opleggen of afdwingen. De eigenaar heeft ook weinig zicht op wie zijn of haar grond bewerkt. De situatie is zo dat vele veel eigenaars eigenaren niet meer willen verhuren aan boeren. Idealiter zou een herziening van de Pachtwet mogelijk moeten maken dat eigenaar en pachter afspraken maken over de zorg voor het land en zijn bodem. Dat kan natuurlijk alleen maar als de boer een eerlijke vergoeding krijgt voor de bodemzorg die hij in zijn landbouwpraktijken toepast. Petra en Kees zijn het helemaal eens dat er vanuit het ruimtelijke beleid een sterke visie nodig is én de politieke wil om die waar te maken. De Europese Green Deal biedt een goed kader om hieraan te werken.

TOT SLOT: WAT BRENGT DE TOEKOMST...

Kees is optimistisch over de toekomst: "Het proces van bewustwording is in gang gezet, dat draaien we niet meer terug. Zoals Herman Wijffels stelt in het Aardpeermanifest: we weten wat we in het verleden fout deden." Veranderen gebeurt natuurlijk niet door simpelweg een knop in te duwen: het is een proces. Het is mooi om vanuit het "doen" naar nog meer bewustwording te gaan en daarbij ook de vermogende mensen te betrekken. Daardoor krijgt bodemzorg ook een meer sociaal-economische focus. Petra gelooft in het versterken van de bondgenootschappen en zo de (lokale) krachten te bundelen. Want boven alles is grond een lokaal goed.

Dankjewel, Petra en Kees! Het was een fijn gesprek met gedreven mensen met een hart voor bodem. We wensen hen allebei heel veel succes met hun initiatieven.

REFERENTIES

- <https://aardpeer.nl/>
- <https://www.bdgrondbeheer.nl/>
- <https://www.delandgenoten.be/>
- <https://www.landwijzer.be/>
- <https://www.kulturland.de/>

NOTEN

1. <https://www.bioforum.be/nieuws/vlaming-koopt-coronajaar-2020-meer-bio-producten>
2. <https://www.bioforum.be/nieuws/meer-dan-1-op-7-waalse-landbouwbedrijven-bio>
3. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/abp-het-grootste-pensioenfondsen-van-europa-stopt-met-investeren-in-fossiele-energie-b17f0f87d/>